

**EEN BEVOOR-
RECHTE WERK-
NEMER IN HET
LAND VAN DE
PAPOEA'S**

ENKELE INDRUKKEN
VAN EEN BEZOEK AAN
DE AUGUSTIJNEN
OP HET OP ÉÉN NA
GROOTSTE EILAND
TER WERELD

DOOR HANS VAN REISEN

"Julie realiseren het je waarschijnlijk niet, maar jullie zijn eigenlijk mijn baas. Ik ben namelijk een van jullie werknemers!" Als leden van de Nederlandse Augustijnenprovincie moesten de tientallen, veelal jonge Augustijnen op Papoea hartelijk lachen om deze opmerking van mij ter kennismaking. Tussen 12 januari en 2 februari jl bracht ik de meesten van hen een bezoek op mijn reis langs verschillende augustijnse staties op Papoea zoals het oostelijkste Indonesische eiland sinds 2007 weer heet.

Het ging om een privébezoek. Na een mislukte zomervakantie in het voorbije jaar groeide het verlangen om jarenlange beloftes aan enkele augustijnen in Indonesië na te komen. Verschillenden van hen hadden als gast in Nederland mij in de afgelopen jaren met klem uitgenodigd; zeker ook omdat ik in 2005 al een bezoek had gebracht aan hun medebroeders in Bolivia.

JAKARTA

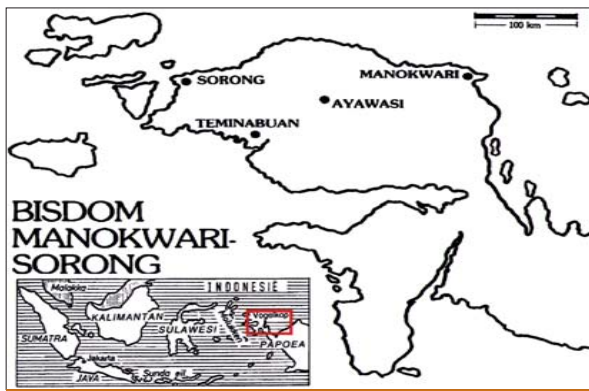
Maar Papoea ligt toch nog wel wat verder weg dan Bolivia. Ik vertrok op 12 januari om 10.00 uur van huis en arriveerde de volgende dag om 9.45 uur op het vliegveld Soekarno-Hatta in Jakarta; in die stad is het dan intussen 15.45 uur. Na een vrijwel slapeloze nacht kost het extra inspanning om in tropische warmte en luchtvochtigheid de laatste formaliteiten

te regelen voor de toegang tot het land: anderhalf uur wachten in ellenlange rijen.

Theo Taroreh OSA was in de hoofdstad mijn steun en toeverlaat. Met vooruitziende blik had hij mij (en zichzelf) ondergebracht bij Bonny en Ketty Goana. Dat echtpaar woont met personeel en wat familieleden in een riant appartement. Op de 26e verdieping behield ik in elk geval droge voeten, hoeveel regen er in de dagen erna daar op Java ook zou gaan vallen. Daags na mijn doorreis werd Jakarta enkele dagen wereldnieuws vanwege de grootste overstromingen ooit. Sommigen van mijn vrienden in Nederland stuurden mij bezorgde mailtjes met de vraag of ik die wateroverlast wel goed doorstond.

Mijn augustijnse gastheer en zijn in Nederland verblijvende medebroeder *Markus Malar OSA* raakten in een mum van tijd vrijwel al hun bezittingen kwijt aan een vloedgolf als gevolg van een dijkdoorbraak.

In Jakarta wonen intussen meer dan tien miljoen mensen bij elkaar. Het stadsgeraas van auto's, scooters en bromfietsen houdt altijd aan, 24 uur per dag en 7 dagen per week. De Nederlandse augustijn *Ton Tromp* had mij geadviseerd daar enkele dagen te blijven om tot rust te komen en alvast te acclimatiseren. Hij verblijft al 43 jaar in Indonesië. Bij zijn komst in 1970 had het land zo'n 100 miljoen inwoners; nu zijn dat er ongeveer 240 miljoen!

Vanuit Nederlands perspectief blijft de Indonesische archipel onvoorstelbaar: de afstand tussen west- en oostgrens omvat ongeveer 5500 kilometer; het aantal eilanden schat men tussen zeventien- en twintigduizend. Niemand weet hoeveel eilanden er precies bewoond zijn; mogelijk zijn het er ongeveer tienduizend. Het aantal gesproken talen schat men tussen de drie- en vierhonderd!

SORONG

In Jakarta lag voor mij een vliegticket klaar voor de doorreis naar Sorong. De vlucht op dinsdagavond 15 januari verliep minder simpel dan de gegevens op het ticket deden vermoeden: na maar liefst vier etappes tijdens opnieuw een nacht zonder slaap landde ik de volgende ochtend rond 5.30 uur op de westpunt van Papoea. Daar bleek het toen intussen alweer 7.30 uur. Het was voor mij de eerste luchthaven zonder Engelse taal.

Gelukkig had mijn collega *Alex Layzanda* geen moeite mij onder de vliegtuigpassagiers te herkennen: ik stak als enige Europeaan met kop en schouders boven iedereen uit en toonde waarschijnlijk ook het meest vermoeid. Alex werkt in Sorong als administrateur voor de Indonesische Augustijnen en spreekt behoorlijk Engels. Hij houdt kantoor bij de kleine gemeentehuis *Tagaste* in het centrum van de stad Sorong. Daar staat het oudste huis van de Augustijnen sinds

Vanuit Nederlands perspectief blijft de Indonesische archipel onvoorstelbaar: de afstand tussen west- en oostgrens omvat ongeveer 5500 kilometer; het aantal eilanden schat men tussen zeventien- en twintigduizend. Niemand weet hoeveel eilanden er precies bewoond zijn; mogelijk zijn het er ongeveer tienduizend. Het aantal gesproken talen schat men tussen de drie- en vierhonderd!

hun verblijf op Papoea vanaf 1953. Dit huis is "gebouwd" door *Ben Noords OSA*.

In de dagen erna zou de jonge Augustijn *Marthin Mada Werang* als mijn betrouwbare gids rond Sorong fungeren; hij maakte mij wegwijs bij de praktische

gang van zaken in de gemeenschap, lette op mijn lichamelijke welzijn, toonde mij zijn huishoudelijke talenten op de markt en in de keuken, behoeft mij voor verdwalen tijdens de Indonesische gebedsdiensten en bleek ten slotte een voortreffelijk chauffeur tijdens de korte ritten rond de stad en tijdens de lange tochten naar de kampongs in het binnenland. Papoea is het op een na grootste eiland ter wereld (na Groenland). Er wonen nu bijna drie miljoen mensen. Qua geologie, flora en fauna kent het eiland enige verwantschap met het nabijgelegen Australische continent. Zo leven er bijvoorbeeld ook kangeroes. En de oorspronkelijke bewoners van Papoea onderscheiden zich uiterlijk sterk van Indonesiërs die van andere eilanden afkomstig zijn. Zo'n 22 km buiten Sorong bezocht ik het *Seminari Menengah "Petrus van Diepert"*. Op deze zesjarige middelbare school met internaat verblijven rond de 350 jongens en meisjes. Ik kon mij bij toeval rustig een blik gunnen in alle gebouwen: de kinderen waren in de kapel bijeen voor een avondmis. En onderwijl werd in een centrale keuken het eten bereid: driemaal per dag, op houtvuur zonder schoorsteen, met een zoete wind op het raam die de rook op dat moment eigenlijk meer naar binnen terugblies dan naar buiten afvoerde.

BINNENLAND

In de nabijheid van het *seminari* is sinds 1995 een klein convent *Nikolas Tolentino* gevestigd voor een aantal augustijnse postulanten. Daar woont momenteel ook de nu 85-jarige *Nol Neijzen OSA*. Hij maakt het behoudens wat gehoorproblemen prima en was onmiddellijk enthousiast om mij enkele dagen later te vergezellen bij een autotocht door het oerwoud naar het binnenland. Daartoe moest ik met Marthin Werang eerst de volgende dag een wat stevigere auto ophalen. Die staat normaal gesproken ter beschikking van het noviciaatshuis *Hippo*. Dat huis is opgericht in 2006. Momenteel verblijven daar elf jonge Augustijnen onder bezielende leiding van *Flori Nadja OSA*. Het noviciaat ligt even ver van de stad Sorong als het huis met postulanten; alleen veel dieper in het binnenland en dus het oerwoud in, onbereikbaar voor een lichte auto. Het was onmogelijk ons bezoek telefonisch aan te kondigen. Toch bleek het heel vanzelfsprekend om 's avonds mee te eten. Ik had novicemeester Flori in 2003 ontmoet tijdens zijn studies in Rome. Hij spreekt vloeiend Engels, Frans en Itali-

aans. Nu vertoef hij in het diepe oerwoud vol raadselachtige geluiden in de nacht en draagt verantwoordelijkheid voor augustijnse vorming. Daar hoort ook de verzorging bij van een kleine veestapel rond het huis en de organisatie van enkele landbouwkaavels: de gemeenschap leeft vrijwel geheel van de landbouwopbrengst van de eigen percelen!

Op 19 januari reisden bijna alle postulanten en novicen naar het huis in de stad Sorong. Bij hen voegden zich ook nog enkele zusters Augustinessen (van Heemstede).

Voor het hele gezelschap gaf ik 's middags een voordracht over Augustinus' verkondiging in de 40-dagentijd. Al eerder had Ton Tromp mijn bijdrage vertaald in het Indonesisch. De grote meerderheid kon mijn Engelse bijdrage dan ook synchroon meelezen in het Indonesisch. Na afloop van mijn inleiding ontspan zich boven mijn verwachting een geanimeerde discussie. De bijeenkomst werd afgesloten met een feestelijk buffet, waarvoor de moeder van Marthin als cateraar was ingehuurd.

AYAWASI

Speciaal voor Marthin en mij las de prior van het huis *Bernard Baru OSA* op zondagmorgen vroeg een mis in de huiskapel, zodat we niet zonder voorbede en zegen de reis naar het binnenland zouden **aanvangen**. Rond 8.30 uur vertrokken Marthin en ik in **de luxe**

Papoea is het op een na grootste eiland ter wereld (na Groenland). Er wonen nu bijna drie miljoen mensen. Qua geologie, flora en fauna kent het eiland enige verwantschap met het nabijgelegen Australische continent. Zo leven er bijvoorbeeld ook kangeroes. En de oorspronkelijke bewoners van Papoea onderscheiden zich uiterlijk sterk van Indonesiërs die van andere eilanden afkomstig zijn.

Over de conditie van de wegen: zelfs geasfalteerde trajecten blijken vol verraderlijke kuilen en obstakels, die de onafgebroken aandacht van de chauffeur vergen. En daarbij heb je natuurlijk te letten op tegenliggers, op inhalende verkeersdeelnemers ter linker- en rechterzijde en op loslopend of liggend kleinvee op de weg. En wee je eigen gebeente, wanneer je per ongeluk een hond, geit of kip aanrijdt...

auto met airconditioning en voldoende brandstofvoorraden in de achterbak, eerst richting Nol Neijzen. Samen met hem op de achterbank van de auto werd mijn reis dagenlang versierd met prachtige verhalen over het landschap, de geschiedenis en de cultuur van de Papoea's en vele persoonlijke belevenissen tijdens zijn decennialang verblijf.

De afstand vanaf Sorong via Ayamaru naar Ayawasi omvat ruim 230 kilometer. Inclusief plas-, drink- en eet- en rookpauzes waren we de hele dag onderweg tot 17.30 uur. De gemiddelde voortgang is dus ca. 30 km per uur. Dat zegt waarschijnlijk genoeg over de conditie van de wegen: zelfs geasfalteerde trajecten blijken vol verraderlijke kuilen en obstakels, die de onafgebroken aandacht van de chauffeur vergen. En daarbij heb je natuurlijk te letten op tegenliggers, op inhalende verkeersdeelnemers ter linker- en rechterzijde en op loslopend of liggend kleinvee op de weg. En wee je eigen gebeente, wanneer je per ongeluk een hond, geit of kip aanrijdt... Het landschap oogt vooral groen met hoge bomen en ondoordringbare gewassen. Ik kon mij niet voorstellen dat de eerste minderbroeders en Augustijnen met draagvloegen louter te voet hun weg door het oerwoud vonden. Volgens Ton Tromp bezitten veel Papoea's een groot oriëntatievermogen door te letten op **bomen!** Als polderjongetjes uit de bollenstreek vond ik daarin maar weinig aanknopingspunten. Feit

blijft dat onze chauffeur met de auto feilloos zijn route vond, zonder plattegrond en met maar een enkel richtingbord.

Over het hele traject werd stevig aan de weg gewerkt. Op veel plaatsen zijn in de bergen en heuvels kleine steengroeves ontworpen. Het gesteente wordt vermalen of door lokale bewoners - meestal vrouwen - langs de weg in kleiner formaat gehakt. Nol was steeds dieper onder de indruk over de geboekte vooruitgang in de afgelopen jaren: bij de nieuwe weg-aanleg lijkt tegenwoordig meer aandacht besteed aan afwateringssystemen (viermaal zo veel regen als in Nederland!) en aan funderingen tegen aardverschuivingen. Toch vrees ik dat de asfaltlagen niet dik genoeg worden aangebracht om snelle slijtage en beschadigingen te voorkomen.

WATERPAS

In elk geval functioneert het augustijnse vliegveld in Ayawasi nog steeds! De aanblik van de bescheiden landingsbaan riep herinneringen op aan de toespraak die wijlen Piet van Diepen jaren geleden oit in Eindhoven hield bij de begrafenis van zijn medebroeder Tinus van der Kraam: die was bij een toevallige overstroming van een riviertje in de omgeving op het lumineuze idee gekomen om snel over paaltjes in de grond te slaan en het waterpeil daarop te markeren, zodat de vlakke nadien heel wat ge-

makkelijker waterpas kon worden gemaakt voor de beoogde vliegtuigbaan. De gouverneur zou er bij zijn bezoek enkele dagen later nog steeds van profiteren. En zolang er geen vliegtuig te bekennen valt, blijft de asfaltbaan een speelparadijs voor tientallen kinderen.

In Ayawasi woont al sinds 1957 een klein convent Augustijnen, het *Yosefconvent*. Het huis ligt met de tuin eigenlijk pal aan de landingsbaan. Ik ontmoette er de blijmoedige prior *Lambertus Pati OSA* en zijn jonge medebroeder *Gabriel Pangan Dorisara* (verbrokkeld tot: Gabie). In het convent woont ook nog een zekere "Mans". Verder liepen er wat kippen en andere dieren door de verschillende woonvertrekken. Zoals indertijd bij Augustinus in Hippo Regius is er in Ayawasi vlakbij het broederhuis een klein convent zusters, met wie 's morgens vroeg dagelijks in een kleine kapel de getijden worden gebeden en de eucharistie wordt gevierd. De leefomstandigheden zijn er wat eenvoudiger dan in Sorong: er is alleen 's avonds vanaf zonsondergang vier uur elektriciteit. Bij gebrek aan (mobiele) telefoon en internet (geen signaal) was het niet mogelijk om ons bezoek van tevoren aan te kondigen. Onverwacht bezoek lijkt echter nooit een probleem. Binnen een mum van tijd zijn logeerkamers klaargemaakt en maaltijden bereid. In de dagen erna gebeurde het trouwens ook

regelmatig dat een beroep werd gedaan op hulpvaardige mensen uit de nabije omgeving; als die al niet zelf hun diensten voor van alles en nog wat kwamen aanbieden.

BLOKKADE

Rond Ayawasi bezochten we enkele kleine kampongs zoals Trenabon en Fonatu en Konjak. Het zijn onooglijke plaatsjes met prachtige mensen. Ons verblijf in het binnenland werd onverwacht met een volle dag verlengd, omdat ons plan naar Sorong terug te keren spoedig strandde: streekbewoners net ten zuiden van Kumarkek waren bezig een wegblokkade aan te leggen uit onvrede over enkele bestuurs-hervormingen in de regio. Bij gebrek aan alternatieve routes restte ons niets anders dan weer naar Ayawasi terug te rijden. In een flits zag ik even al mijn verdere plannen in rook opgaan. Nol trachtte Marthin en mij gerust te stellen met de mededeling dat zo'n blokkade wel weken, soms zelfs maanden kon duren...

De wegblokkade had minstens twee voordelen: ik kon een middag langer met de plaatselijke jeugd sportieve uitdagingen aangaan met badminton, tafeltennis en wat voetbal. Bovendien kon Nol de volgende ochtend genieten van een herhaalde afscheidstour. Om Ayawasi te verlaten heeft hij in de auto ongeveer 45 minuten nodig omdat allerlei

mensen om toezwaaien of bij het autoraam een hand hulpvaardige mensen uit de nabije omgeving; als die al niet zelf hun diensten voor van alles en nog wat kwamen aanbieden.

MANOKWARI

Ook de dag erna was het opstaan bij het hanengekraai (5.30 uur) om bijtijds te kunnen inchecken voor de vlucht van 45 minuten naar Manokwari, de hoofdstad van Papoea Sorong en Manokwari zijn nog steeds alleen per boot of vliegtuig met elkaar verbonden. Een verkeersweg tussen beide staat op de kaarten al wel ingetekend, maar bestaat voorlopig alleen nog als ontwerp. Het vliegveld van de hoofdstad oogt wat voornamer: de landingsbaan is afgezet en weldra zal er een spijkplinternieuwe aankomst- en vertrekhal in gebruik worden genomen. Ik werd er afgehaald door *Athanasius Bame OSA* met chauffeur Frans. Zij begeleiden mij naar het

hoger in de heuvels gelegen convent *Monika*. Het kleine convent gaat eigenlijk helemaal op in het schoolcomplex *Villanova*, waar nu zo'n 180 leerlingen onderwijs genieten. Van hen wonen er 110 intern (60 meisjes en 50 jongens). Ook hier huist dichtbij een klein convent met zusters Augustinessen van Heemstede. Een gedeelte van de leerlingen uit de wijde omgeving verblijft in het internaat. Ongeveer de helft van de leerlingen is van protestants-christelijke huize. Dat is mede een gevolg van het feit dat het noorden van Papoea vanouds door zendingen werd benaderd terwijl het zuiden vooral door missionarissen werd bereid.

Internaat en school ogen werkelijk fenomenaal! Maar ik werd nog het meest getroffen door de rust en toegewijding van zoveel jongeren. Mijn logeerkamer lag aan de rand van het internaat. Toch was er nooit geluidsoverlast vanuit de nabijgelegen televisieruimte. Die werd trouwens niet zo heel veel gebruikt. Veel buitenschoolse tijd wordt besteed aan sport, hout hakken (voor de drie warme maaltijden per dag), koken, kleren wassen en strijken. De internaatfaciliteiten worden momenteel uitgebreid met de bouw van een aparte meisjesafdeling. Dan komt er plaats voor bij elkaar 100 scholieren.

Op de school ontmoette ik de volgende dag *Hendrik Orisu*, die in de afgelopen zomer bij Nederlandse Augustijnen te gast was. Hij fungeert daar als school-

directeur en behoort tot een nog kleine groep Indonesiërs die Nederlands kan spreken. Hij leidde mij 's morgens vroeg alle klaslokalen rond. Het viel mij op dat na het ochtendappèl om 7.30 uur alle leerlingen op tijd aanwezig waren maar vrijwel alle leraren pas een tijdje later arriveerden. Zelfs in afwachting waren de klassen toonbeeld van rust en orde. Nu valt het ook niet mee om de boel af te breken: het klassenmeubilair is van 'ijzer'-hout en lijkt voor de eeuwigheid gebouwd. IJzerhout is zo zwaar dat het in water zinkt.

RASVERTELLER

Rust en toewijding zijn overigens niet vanzelfsprekend, zo bleek mij. De ontspannen verhoudingen met de schoolleiding ten spijt bestaan er duidelijke regels waaraan zo nodig echt moet worden vastgehouden (inzake diefstal, geweld en sex).

Ton Tromp is een rasverteller; voor Indonesiërs heet hij Anton, omdat zijn oorspronkelijke naam bij hen klinkt als een *vuilnisvat*. Werkelijk urenlang mocht ik na het avondeten tot 's avonds laat aan zijn lippen hangen voor verhalen over zijn leven in Haarlem, bij de Augustijnen, zijn verschillende werkzaamheden onder de Papoea's, zijn decennialange zorg voor het bisdom en zijn betrokkenheid bij de gemeenschapsopbouw van de Augustijnen op Papoea. Hij wees mij voorts op vele verschillen met Nederland in omgangsvorm, communicatie, cultuur, waarden en normen etc. Hij verdient wat mij betreft nog eens een week lang een journalistiek gesprek voor een mooie reportage. Dat verdient dan niet teveel uitstel, gezien het aantal sigaretten dat hij per dag verstoekt...

Het roken en vertellen gaan onverdroten door tijdens enkele uitstapjes met de auto in en rond Manokwari. In de stad bezochten we enkele (voormalige) augustijnse parochies; buiten de stad bezochten we de kilometerslange palmolieplantages waarin verschillende transmigratiedorpen zijn opgebouwd vol Indonesiërs van andere eilanden. In zulke dorpen prijken kerken en moskeeën heel vreedig naast elkaar. Overigens, in het grootste islamitische land ter wereld is de zondag de publieke vrije dag van de week en vieren de bewoners zowel de geboortedag van Jezus (25 december) als van Mohammed (dit jaar op 25 januari) als een feestdag.

De zaterdagmiddag kreeg voor een vijftiental scholieren een feestelijk tintje: zij mochten op mijn initiatief in de achterbak met de vrachtwagen mee om te zwemmen in het warme water van de Grote Oceaan.

Dat de regen met bakken uit de hemel neerviel mocht de pret niet drukken. Gelukkig bleef het op de heenen terugreis droog. Op zondagmorgen 27 januari bezocht ik op advies van Nol Neijzen een parochieviering in de Immanuel-kerk onder leiding van *Aloysius Teniwut OSA*. De feestelijke viering duurde zo'n anderhalf uur (met daarachter nog een klein half uur aan mededelingen!). Hartverwarmend (letterlijk en figuurlijk) om eens in een volle kerk met luid gezang de zondag luister bij te zetten. Zo'n kerkbezoek bleek plots mogelijk, omdat mijn geplande vlucht naar Jayapura met een halve dag was uitgesteld. Zoiets schijnt volgens Ton wel vaker te kunnen gebeuren.

JAYAPURA

De afstand van Manokwari naar Jayapura is evenmin per auto te overbruggen. De vliegreis duurt ongeveer anderhalf uur. Dan ben je wel in de noordoostelijke punt van Indonesië aangekomen, een 30 km van Papua Nieuw Guinea. Het vliegveld ligt bij het prachtig gelegen Meer van Sentani. Vandaar werd ik afgehaald door de Augustijnen *Frans Jonkerpouw* en *John Jempomassen*. Op zo'n 20 km buiten Jayapura in het plaatsje Waena staat sinds 2002 het grootste augustijnse huis *Kasisiakum*. Omdat je hier in het oostelijkste deel van de tijdzone verblijft, is het hele leven een uur vroeger ingericht. Werd in Sorong gestreefd naar een ochtendgebed om 6.15 uur, in Jayapura stond Frans Jonker (zoals die achternaam door de Indonesiërs consequent wordt ingekort) zijn medebroeders om 5.30 op te wachten in de kapel. Meestal waren een kwartier later voldoende broeders aanwezig om het officie serieus te kunnen starten. In de gloednieuwe kapel moet het krachtig gezang van soms ruim twintig jonge stemmen door de open vensters in de wijde omgeving te beluisteren zijn. Mijn verblijf in *Waena* was te kort; slechts twee dagen te gast in het convent met de meeste leden.

Op maandagochtend bracht ik een bliksembezoek aan twee theologische instellingen in Jayapura. Ik startte met het interdiocesaan instituut voor theologische vorming (STFT). Veel Augustijnen in opleiding waren mij 's morgens vroeg al om 7.00 uur vooruitgereisd in twee auto's. Rond koffietijd bracht ik een bezoek aan de bibliotheek. Ik kon mijn teleurstelling met moeite inhouden toen ik ontdekte dat 'onze' Indonesische vertalingen van Augustinus' *Confessiones*, *De catechizandis rudibus* en van de *sermones de tempore* ontbraken! De boekencollectie over de geschiedenis en cultuur van de Papoea's is niettemin indruk-

wekkend. Tijdens een kort bezoek aan de docentenkamer ontmoette ik voor de tweede keer een Nederlands sprekende Indonesiër, de antropoloog *Isak Resubun MSC*. Hij had enkele jaren in Nijmegen gestudeerd.

Van het STFT ging het naar de STPK (Sekolah Tinggi Pastoral Kateketik). Daar is een catechetenopleiding gevestigd. Op ons tijdstip van aankomst rond het middaguur waren de meeste leerlingen alweer vertrokken. Daardoor konden we hier met *Eddison Wantih OSA* rustig alle vertrekken even bekijken en in de docentenkamer kort nog enkele leraren ontmoeten.

Na lunch en siësta stond aan het einde van de middag voor de tweede keer mijn bijdrage over Augustinus gepland met een kleine dertig deelnemers. Ik moest in het leslokaal op de eerste verdieping wel wennen aan nogal wat omgevingslawaai en het aantal laatkomers van buiten (zo'n drie kwartier na aanvang). Maar in tegenstelling tot de bijeenkomst in Sorong kon ik hier het ongevraagd roken voorkomen en bleven de mobieltjes op mijn verzoek uitgeschakeld... En dankzij het vertaalwerk van Anton Tromp bleken ook hier enkele vragen en discussiepunten te rijzen; een enkele zelfs in het Engels. We sloten de bijeenkomst af met een soort

statiefoto. Mijn laatste dag op Papoea was een echte vakantiedag. Frans, John en Eddy begeleiden mij 's morgens met prachtig helder weer eerst naar het fenomenaal uitzichtpunt Ifar Gunung, waar de geallieerden in de zomer van 1944 onder leiding van generaal Douglas McArthur de invasie tegen de Japanners begonnen om de Filipijnen te bevrijden. De rest van de ochtend voeren wij met een bootje op het reusachtige Meer van Sentani voor een uren lange rondvaart langs verschillende eilandjes. Met een straffe windkracht 5 betreurde ik wel een beetje dat er nergens een zeilboot te huur was... We sloten de excursie af met een lunch in een restaurant aan het meer.

TERUG NAAR JAKARTA

Op 30 januari moest ik voor mijn gevoel zelfs vóór het hanengekraai opstaan om 4.40 uur. De meeste broeders combineerden om 5.30 uur hun gang naar de kapel met een omweg langs de auto om afscheid van mij te nemen. De vlucht naar Jakarta verliep dit keer met een andere maatschappij heel wat sneller en minder vermoeiend dan de heenreis. We maakten slechts tussenlandingen in Manokwari en Sorong, hoefden nergens over te stappen en mochten gewoon in het vliegtuig blijven. Rond 15.00 uur arriveerde het vliegtuig in Jakarta, waar het toen 13.00 uur was. In hetzelfde gastvrije appartement kon ik mij nog ruim

twee dagen permittieren voor wat excursies in Jakarta. Tijdens mijn eerste verblijf had ik alleen een klein gedeelte bezocht van het openlucht museum Mini Indonesia en met mijn gastheren het nationaal monument (Monas) bezichtigd. Vanaf de laatste heb je een prachtig uitzicht op 132 m hoogte over een groot deel van de stad. Ook waren er toen wat dagdelen zo verregend dat overstromende wegen ons dwongen hoog en droog in ons appartement te blijven.

Tijdens mijn tweede verblijf trof ik beter weer en benutten we de gelegenheid om het oudste stadsdeel Kota te bezoeken; zo heet tegenwoordig het vroegere Batavia. Je kunt je daar laten verrassen door het gouverneurspaleis van Jan Pieterszoon Coen: het is een verkleinde witte kopie van het huidige koninklijk paleis op de Dam in Amsterdam. En bij de ingang van de oude haven is nog een heuse dubbele ophaalbrug te bezichtigen. Verder zijn er nog diverse gebouwen uit de jaren van de Verenigde Oostindische Compagnie te zien.

Een klein gedeelte van de oude binnenstad fungeert als voetgangersgebied en vormt een oase van rust in de verder hektische stad: met de auto overbruggen we de afstand van 7 kilometer in anderhalf uur! Mijn Nederlandse voorstel om voor een kortere afstand eens de benenwagen te gebruiken bleek zelfs voor

Een klein gedeelte van de oude binnenstad van Jakarta fungeert als voetgangersgebied en vormt een oase van rust in de verder hektische stad: met de auto overbruggen we de afstand van 7 kilometer in anderhalf uur!
Mijn Nederlandse voorstel om voor een kortere afstand eens de benenwagen te gebruiken bleek zelfs voor mij geen genoegen vanwege de bovenmatige hitte en uitlaatgassen en het gebrek aan comfortabele trottoirs.

mij geen genoegen vanwege de bovenmatige hitte en uitlaatgassen en het gebrek aan comfortabele trottoirs. Door schade en schande leer je. *Theo Taroreh* nam mij de volgende dag mee op sleeptouw door het voor mij ondoorzichtige openbaar vervoer systeem. In een volgeladen minibusje met zo'n vijftien passagiers scheurden we ons een weg door het chaotische stadsverkeer naar het noord-oosten van Jakarta. Daar bezagen we de schade aan zijn woonwijk en zijn appartement als gevolg van de overstromingen. Van een nabijgelegen parochiecentrum lag het complete archief van de afgelopen zestig jaar buiten te drogen: de namen van gedoopten, gehuwden en van overledenen waren door de uitgelopen inkt nauwelijks meer te ontcijferen...

Het contrast met de nabijgelegen wijk (Pantai Indah Kapuk) vol schatrijke (Chinese) handelslieden kon eigenlijk niet groter: die nieuwe wijk, hoewel gelegen onder zee niveau, was vanzelfsprekend droog gebleven. Het gebied staat vol merkwaardige nieuwe bouwsels die nog het meest doen denken aan de Victoriaanse stijl in London gedurende de 19e eeuw. In de kolossale nieuwe parochiekerk pronken wekelijks kakelverse kolossale bloemstukken: voor een dag of wat. Ook een kant van Jakarta.

In de avond van 1 februari werd ik weer afgezet bij het vliegveld voor de terugreis naar Nederland. Als gevolg van zes dubbele uren verliepen de vlieguren terug via Dubai bijzonder voorspoedig. Ik vertrok na middernacht op zaterdag 2 februari om 00.15 uur en was nog dezelfde dag om 19.00 uur terug in Amsterdam waar het toen 13.00 uur was.

BEVOORRECHT

"Wat een reis, hè? Als je bedenkt wat er allemaal verkeerd zou kunnen gaan, blijft het een wonder hoe voorspoedig de vliegreis en alle gedoe erom heen uiteindelijk verloopt," regels van Ton Tromp als onderdeel van zijn terugblik op mijn reis en verblijf. Zo was het maar net. De voorspoedige reis was zeker ook een gevolg van de ontspannen, vriendelijke gastvrijheid van vele Indonesiërs in het algemeen en de Augustijnen in het bijzonder. Of je nu ergens alleen rondloopt, in afwachting ergens zit, ergens als bezoeker rondloopt of zwemt in de oceaan; of je nu ansichtkaarten koopt of in het postkantoor op zoek bent naar postzegels: je wordt vroeg of laat bijna altijd door iemand vriendelijk aangesproken, omdat mensen het gewoon leuk vinden om iemand van verre te ontmoeten. En bijna altijd verruimt een tweegesprek

binnen de korste keren zich tot een ontmoeting met vele omstanders. In de benauwde politiepost van Komurkek bijvoorbeeld telde ik bij onze pogingen om te telefoneren ongeveer 15 omstanders van alle leeftijden. Als je iedereen vertrouwt gaat er geen enkele dreiging, integendeel, alleen maar hartelijke belangstelling van uit.

Een ontroerend moment beleefde ik in Sorong. In gebroken Engels verwoordde Marthin Werang mij tot mijn verbazing plotseling zijn dankbaarheid voor mijn bezoek: dat iemand uit Nederland de moeite had genomen om eens niet in chique hotels op Bali of Sulawesi te verblijven maar helemaal naar Papoea te komen en dan ook nog eens diep in het oerwoud met hem mee te reizen naar Ayawasi, bij verschillende groepen Augustijnen te verblijven en met hen mee te bidden. Dat had hij nou geweldige gevonden!

De Indonesische Augustijnen zijn formeel mijn baas. Het zijn bijzondere werkgevers: ze reden mij rond in hun auto's door de binnenlanden, ze bereidden mijn maaltijden, ze wisten mijn kleren en verenden mij met hun biddend zingen. Ik voel mij bevoorrecht.

Of je nu ergens alleen rondloopt, in afwachting ergens zit, als bezoeker rondloopt of zwemt in de oceaan; of je nu ansichtkaarten koopt of in het postkantoor op zoek bent naar postzegels: je wordt vroeg of laat bijna altijd door iemand vriendelijk aangesproken, omdat mensen het gewoon leuk vinden om iemand van verre te ontmoeten. En bijna altijd verruimt een tweegesprek binnen de korste keren zich tot een ontmoeting met vele omstanders. In de benauwde politiepost van Komurkek bijvoorbeeld telde ik bij onze pogingen om te telefoneren ongeveer 15 omstanders van alle leeftijden. Als je iedereen vertrouwt gaat er geen enkele dreiging, integendeel, alleen maar hartelijke belangstelling van uit.

P.S. de verschillende augustijnse onderwijsprojecten in Sorong en Manokwari en de opleidingen in Jayapura kunnen zeker nog financieel steun gebruiken! Wie de werkzaamheden wil steunen kan een bijdrage overmaken naar bankrekening 86607 t.n.v. Missie Bureau Augustijnen, Eindhoven onder vermelding van "onderwijs OSA-Papoea."

18

